

ורבי יוחנן אמר: סומכים על כך שהיא אמם, אפילו לענין להחזיקם ביוחסין.

ואזרא, והולך רבי יוחנן לטעמיה.

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

א. מלקין על החזקות.

די בכך שדבר מוחזק אצלנו כאיסור, אף אם אין לנו עדות ברורה על כך שהמעשה היה אכן מעשה עבירה, כדי להעניש על כך בעונש מלקות.

ב. ולא רק לענין עונש מלקות בלבד אמרו, אלא אף סוקלין ושורפינן על פי החזקות.

ג. ומיהו, אין שורפינן תרומה על החזקות. שאם לא נטמאה התרומה בודאות, אלא שלפי מה שמוחזק לנו יש להניח שנטמאה [וכגון שנגע בה תינוק שלא ראינוהו שנטמא, אבל הוא מוחזק כטמא, משום שדרכו לחטט באשפה שיש בה תדיר שרצים ונבילות], אין שורפים אותה כדין תרומה טמאה, אלא תולין אותה [לא אוכלים ולא שורפים] כדין טומאת ספק.

ומפרשינן את דברי רבי יוחנן:

א. "מלקין על החזקות" — היינו באופן שמצאנו בדברי רב יהודה.

אבל אין צריך להביא ראיה על הקטנים שהם בניה, משום שעובדת היותם כרוכים אחריה, מעידה על כך.

במה דברים אמורים: באומר "אשה אחת נשאתי, ואלו בניה".

אבל באומר "שתי נשים נשאתי במדינת הים, ואחת מתה, וזו היא השניה, ואלו בניה" — מביא ראיה על האשה, ועל הבנים.

בין על הגדולים ובין על הקטנים.

ואפילו הם כרוכים אחריה, אין הדבר מעיד על כך שהם בניה. כי שמא בניה של השניה הם, ומפני שגידלה אותם הם כרוכים אחריה.

אמר ריש לקיש:

א-9 לא שנו שסומכים על כך שהם כרוכים אחריה לתלות שהם בניה, אלא לענין להתירם באכילת קדשי הגבול, דהיינו תרומה, שאין אוכלים בה אלא כהנים כשרים. וכיון שמחזיקים אשה כשרה זו לאמם, הרי אף הם בחזקת כשרים.

אבל להחזיקם ביוחסין, לא מחזיקים אותם בודאות לבני אשה זו. ואם יש ביניהם בנות, הרי הן אסורות להינשא לכהן. שעדיין חיישינן, שמא הן בנות אשה אחרת הפסולה לכהונה, והרי הן חללות.

כשרים לאכילת תרומה.

הרמב"ם פסק שנאמן אדם לומר על מי שלא הוחזק לבנו, שהוא בנו.

והקשה הקצות החושן [סימן רעז] אם נאמן הוא לומר שהוא בנו, ואף נאמן לפוסלו, מדוע אומרת הגמרא במסכת כתובות דף כה שאינו

נאמן להכשירו לאכילת תרומה, והרי אם נאמן הוא לפוסלו, מדוע לא יהיה נאמן להאכילו תרומה.

והאילת השחר טוען, שגם ממשנתנו יכול היה הקצות להביא ראיה, ולהקשות, שהרי מוכח שהוא נאמן שהם בניו, ואינו צריך להביא ראיה

על זה. משום שהיא בחזקת בתו, והבא על בתו שניהם בשריפה.

שמע מינה, אף שאין עדות בדבר היותם קרובים, די בזה שהוחזקו בכך לעונשם בעונש מיתה.

אמר רבי שמעון בן פזי, אמר רבי יהושע בן לוי, משום בר קפרא: מעשה באשה שבאת לירושלים, ותינוק מורכב לה על כתיפה, והגדילתו, וכשהגדיל בא עליה. והביאום לבית דין, וסקלום.

ולא סקלום מפני שבנה ודאי היה, שהרי לא היו עדים בדבר זה. אלא מפני שהיה כרוך אחריה, הוחזק כבנה. ומשום החזקה בלבד סקלום.

ג. והא דאמר רבי יוחנן "אין שורפין תרומה על החזקות" — כבר נחלק בענין זה עם ריש לקיש.

דאמר רב יהודה: אשה שהחזקה לנדה בשכינותיה, שראוהו היא לבושה היום בבגדים הרגילה ללבוש בימי נדותה, אם בעלה בא עליה, הרי הוא לוקה עליה משום לאו של נדה. ואף שלא נתברר בעדים שהיא טמאה, די בכך שהיא מוחזקת בכך על פי לבושה.⁽¹⁾

ב. והא דאמר: "סוקלין ושורפין על החזקות" — היינו כאופן דמצאנו בדברי רבה בר רב הונא.

דאמר רבה בר רב הונא: איש ואשה עם תינוק ותינוקת, שהגדילו בתוך אותו הבית, הרי הם מוחזקים לנו כבעל ואשה, והילדים הם בחזקת בניהם.

ואם בא הבן על האשה, הרי הם נסקלין זה על זה, משום שהיא בחזקת אמו, והבא על אמו שניהם בסקילה.

ואם בא האיש על הבת, הרי הם נשרפין זה

והאיש אומר "זו היא אשתי" והאשה אומרת "זה בעלי", ואנשי העיר מסופקים בדבריהם וחוששים שיש עצת זימה ביניהם, הרי בני הזוג הללו לא יוחזקו לעולם כבעל ואשה.

וכן אשה שלבשה בגדי נדותה אך לפי הכרת אנשי מקומה לא יחשבו זאת לאות נאמן על נדותה, לא תוחזק בזה לנדה. אלא העיקר הוא לפי החלטת בני אדם.

והנהגה הרגילה בין בני אדם, המעידה ומתאמת בלב הרואים, היא כעדות גמורה.

והביא החזון איש את דברי הגרע"א [בסימן קכא] שאשה ובתה שבאו והחזיקו עצמם כגרים, הרי אף על גב דמתחילה הם היו צריכים עדים מן הדין, כיון שהוחזקו שלשים יום ולא הסתפקו בהם, הוי חזקה.

על כך, ובכל זאת להאכילו בתרומה הוא אינו נאמן!

ועל עצם הקושיה תירץ אילת השחר, שהחויוב להביא עדים לענין תרומה אינו מעיקר הדין, אלא כמו שכתב הרא"ש בפרק הניזקין בגיטין, שלענין תרומה לא אמרינן "עד אחד נאמן באיסורין", ואין אדם נאמן על עצמו, היות שבתרומה יש שבח ריוח כהונה לו ולזרעו ולדורותיו. והוא הדין שהחמירו חכמים שלא נאמין בתרומה אפילו לנאמנות של "כיר", אך, כאמור, אין זה אלא חומרה לענין תרומה.

1. כתב החזון איש שאין החזקה נחשבת לחזקה אלא אם יתאמת הדבר בלבבות בני אדם, ולא יסתפקו בדבר. כי אם באו לעיר זוג פוחזים,

ליה [הורע לון] רובא. והיינו, שחזקת הטהרה של העיסה גוברת עליו.

ורבי מאיר לשיטתו, שחושש למיעוט, וסובר שאינו בטל לגמרי, והיכן שמצטרף אליו בירור כלשהו, הרי הוא מקלקל את הרוב.

ורבנן סוברים: כיון שהולכים אחר הרוב, נעשה מיעוטא כמאן דליתא דמי [כמי שאינו קיים כלל]. וכיון שהחזקה עומדת לבדה כנגד הרוב, הלא קיימא לן: רובא וחזקה רובא עדיף. וגוברת סברת "רוב תינוקות מטפחין" על חזקת הטהרה של העיסה.

אמר ריש לקיש משום רבי אושעיא: חזקת רוב זו של "רוב תינוקות מטפחין", היא חזקה ששורפין עליה את התרומה.

ואין זה ממש דין "חזקה", אלא דין "רוב". מיהו, דומה הוא לחזקה. משום שהוא רובא דליתא קמן [שאין נמצאים רוב תינוקות העולם לפנינו], אלא שידוע לנו כן על פי טבעו של רוב העולם.

רבי יוחנן אמר: אין זו חזקה ששורפין עליה תרומה. ולשיטתו הוא, שאין שורפים תרומה על פי החזקות, אלא תולין.

אלא איזו היא החזקה לרבי יוחנן, שאף הוא מודה בה ששורפין עליה את התרומה?!

מודה הוא במקרה המובא להלן.

כדתנן: עיסה הנמצאת בתוך הבית, ושרצים

דאמר רבי שמעון בן לקיש: שורפין על החזקות. שתרומה שהיא טמאה על פי חזקה, הרי היא כודאי טמאה, ודינה בשריפה.

ורבי יוחנן אומר, אין שורפין את התרומה משום שהיא מוחזקת בטמאה, אלא תולין אותה.

ואזדו, והלכו רבי יוחנן וריש לקיש בזה לטעמייהו.

דתנן: תינוק שנמצא בצד העיסה, ואין ידוע אם טמא הוא או לא, (2) ובידוע שנגע בעיסה, שהרי מעט מן הבצק בידו — רבי מאיר מטהר את העיסה.

וחכמים מטמאין: מפני שדרכו של תינוק לטפח [לנגוע] בשרצים ונבילות שבאשפה, ועל כן הוא בחזקת טמא, וטימא את העיסה במגעו.

והוינן בה: מאי טעמיה דרבי מאיר המטהר?! והרי ודאי יש לחוש לכך שדרכו של תינוק לטפח.

ומשנין: קסבר רבי מאיר, אף שרוב תינוקות מטפחין, מיהו, ישנו מיעוט של תינוקות שאין הם מטפחין. ומכיון שהעיסה עומדת בחזקת טהרה עומדת, שהרי עד שלא נולד הספק שלפנינו היתה טהורה, אמרינן: העמד דבר על חזקתו.

ואף שאנחנו הולכים בכל מקום אחר הרוב, שאני הכא שיש כנגדו חזקה. ואמרינן: סמוך מיעוטא של "אין מטפחין" לחזקה, איתרע

2. רש"י מבאר שהספק הוא אם התינוק טמא או לא, אבל ודאי לנו שהוא נגע בעיסה. והריטב"א חולק וסובר שכל מקום שהיה

2. רש"י מבאר שהספק הוא אם התינוק טמא או לא, אבל ודאי לנו שהוא נגע בעיסה. והריטב"א חולק וסובר שכל מקום שהיה

ודאית, עד שלא תשתה מי סוטה. זאת, אף שלא נודע בבירור שנבעלה לו.

ומכאן למדנו, שכל ספק טומאה ברשות היחיד, ספיקו טמא. ולענין זה, כל מקום שלא נמצאים בו יותר משני אנשים, נחשב לרשות היחיד. שהרי אף בסוטה רק שנים היו, שאם היה שם עוד איש מלבד האשה הבוועל, כבר אין זו סתירה.

אבל מקום שנמצאים בו שלשה אנשים, הרי הוא כרשות הרבים. וספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור.

וכן למדנו משם, שדוקא כשנולד הספק על ידי אדם בר דעת, שיש בו דעת להשאל על הספק, אמרינן שספיקו ברשות היחיד טמא. כמו בספק של טומאת סוטה, שנולד הספק באשה, שיש בה דעת.

אבל אם נולד הספק בדבר שאין בו דעת לישאל, כגון שהטומאה באה שלא על ידי אדם, הרי אף ברשות היחיד ספיקו טהור, כי מעמידים על חזקת טהרה.

ואמרו חכמים בבביתא, שיש שני דברים, שעל אף שהם ספק ב"דבר שאין בו דעת לישאל", והיה מן הדין לטהרם, בכל זאת החמירו בהם חכמים כאילו היו דבר שיש בו דעת לישאל, וטימאום.

טמאים וצפרדעים [שאינם מטמאים במגעם] מטפלים שם [ונפלות חתיכות מגופם באותו בית].

ונמצאו חתיכות בעיסה, ואין ידוע אם החתיכות מהשרצים הן, וטימאון, או מהצפרדעים הן, והיא טהורה —

אם רוב בעלי החיים שבכית הם שרצים, הרי העיסה טמאה.

אם הרוב הם צפרדעים, הרי היא טהורה.

ורוב זה הוא "רובא דאיתא קמן" [שישנו לפנינו], ואינו דומה לרוב של "רוב תינוקות מטפחים" שאינו נמצא לפנינו, אלא ידוע לנו בידיעה כללית בלבד.

וברוב זה, אף רבי יוחנן מודה שדינו כודאי. ואם התרומה מוחזקת כטמאה על פי רוב זה, הרי היא נשרפת כדין טומאה ודאית.⁽³⁾

תניא כותיה דרבי יוחנן: שני דברים אין בהם דעת לישאל, ועשאום חכמים כמנה שיש בהם דעת לישאל.

אשה סוטה, היא אשה שקינא לה בעלה שלא תסתתר עם איש פלוני, והלכה ונסתרה עמו, אסרה אותה תורה על בעלה, והחזיקה אותה התורה כאילו היא טמאה

את התרומה.

ואילו הריטב"א מחלק, שבחתיכות שרצים מדובר שהיה ודאי מגע, ובמקום שיש ודאי מגע אין כלל חזקה של העיסה, ודינה כמו החתיכות. אבל בתינוק לא היה ודאי מגע, ולכן מצרפים את חזקת העיסה למיעוט התינוקות שאינם מטפחים והוי כפלגא ופלגא.

3. החילוק בין צפרדעים ושרצים ובין תינוק בצד העיסה, לפי רש"י הוא משום שבשרצים הרוב הוא "רובא דאיתא קמן", ואינו רוב שנובע מ"חזקה", ולכן יש ללכת אחר הרוב בודאי אפילו לשרוף את התרומה, ואילו ב"רובא דליתא קמן" אין זה רוב ממש אלא שכך מוחזק לנו, ולכן אין זה ודאות מוחלטת, ולא שורפים עליה

, מוכח כרבי יוחנן, שלא טימאו חכמים את העיסה לשורפה, אלא רק לתלותה.

אמר רבי יהושע בן לוי: לא שנו שהעיסה טמאה, אלא בנמצאו בבית משקים טמאים לבנים, ללא צבע, לפי שאז אין ניכר סימן המשקים בעיסה.

אבל באם היו בבית משקים אדומים, אין לחוש שמא הביאום התרנגולים אל העיסה, כי אם איתא הנקיר [אם אכן נקרו התרנגולים את העיסה בעוד המשקים האדומים בפיהם], מידע ידיע, היה הדבר ידוע וניכר על גבי העיסה. ומאחר שאין הדבר ניכר בה, אות הוא שלא שתו התרנגולים מהם.

ותמהינן: ודילמא אכן שתו מהם, ומה שאין הדבר ניכר על העיסה, הוא משום דבלעתיהו [בלעה אותם] העיסה.

אמר רבי יוחנן: דבר זה שמע בריבי [גדול הדור, שהוא רבי יהושע בן לוי]. ופירושו של דבר, לא שמע. והיינו, את ביאור הדברים שאף במשקים אדומים יש לחלק.

וכך הוא פירושם של הדברים: לא שנו שטמאה העיסה, אלא באם המשקים הטמאים צלולים הם, עד כדי שבבואה של תינוק ניכר בהם, שהיא משתקפת בהם, כשהוא עומד מולם, כמו במראה. ומאחר שהם כה צלולים, הרי הם נוחים להבלע בה ללא היכר, ולכך העיסה טמאה.

אבל באם המשקים עכורים, לא נטמאת העיסה כאשר אין הם ניכרים בה, לפי שמשקים עכורים אין נבלעים בעיסה ללא היכר אלא משאירים על גבה סימן. ומאחר

ואלו הם: תינוק, ועוד "אחרת".

ומפרשין: תינוק — הא דאמרן לעיל, שאם נגע התינוק בעיסה הרי היא טמאה, אף שאינו טמא בודאי. וכיון שתינוק אין בו דעת לישאל על הספק, היה לנו לטהר ספק זה ולהעמיד את העיסה או את התינוק בחזקת טהרה. ואף על פי כן החמירו בו חכמים, וטימאו.

"ועוד אחרת", מאי היא? —

כמו ששינונו: עיסה הנמצאת בתוך הבית, ואף תרנגולים ומשקים טמאים נמצאים שם, ונמצאו נקורים נקורים [חורים] בעיסה, הדבר מוכיח שנקרו בה התרנגולים.

ב-9

ומעתה יש לחשוש, שמא קודם לכן שתו התרנגולים מהמשקים הטמאים, ובעוד המשקה הטמא טופח בחרטומיהם, נקרו בעיסה. והרי היא טמאה מחמת מגע של המשקים האלו בה.

לפיכך, אם עיסה של תרומה היא, "תולין" אותה [נוהגים בה מנהג ספק]: לא אוכלין אותה, כי שמא טמאה היא, ואולם לא שורפין אותה [כדין תרומה טמאה שמצותה בשריפה], כי שמא טהורה היא.

ואף שהספק הוא במגע המשקים הטמאים שבפי התרנגולים, שאין בהם דעת לישאל, והיה מן הדין לטהר את העיסה, החמירו בה חכמים כדבר שיש בו דעת לישאל, וטימאוה.

ומכל מקום, מדקתני לגבי תינוק שנגע בעיסה, שמעיקר הדין היא טהורה, אלא שחכמים עשאוה כדבר שיש בו דעת לישאל